

فصل دوم

جغرافیای انسانی استان البرز

درس ششم تقسیمات سیاسی استان

استان البرز در تاریخ ۱۳۸۹/۴/۲ از استان تهران جدا شد و به عنوان سی و یکمین استان در نقشه تقسیمات کشوری نمایان شد. براساس آخرین وضعیت تقسیمات کشوری این استان از ۵ شهرستان، ۱۱ بخش و ۲۵ دهستان تشکیل یافته است. به نقشه سیاسی استان البرز نگاه کنید و موقعیت محل سکونت خود را مشخص کنید.

شکل ۱-۶- نقشه تقسیمات سیاسی استان البرز

جدول ۲-۶- تقسیمات سیاسی استان البرز

شهرستان	سال تأسیس	بخش	دهستان	شهر
کرج	۱۳۳۳	مرکزی آسارا	نساء - آسارا - آدران - کمال آباد - گرمدره - محمد آباد	کمال شهر - آسارا - محمد شهر - مشکین دشت - ماهدشت - کرج - گرمدره
ساوجبلاغ	۱۳۶۸	مرکزی چندار چهارباغ	هیو - سعید آباد - رامجین چهار دانگه - چندار - برغان	هشتگرد - شهر جدید هشتگرد - کوهسار - گلسار - چهارباغ
نظرآباد	۱۳۸۱	مرکزی تنکمان	احمدآباد - نجم آباد - جمال الدین - تنکمان شمالی و جنوبی	نظرآباد تنکمان
طاقان	۱۳۸۹	مرکزی بالاطالقان (جوستان) کناررود	میان طالقان - پایین طالقان - بالا طالقان - کناررود	طاقان
اشتهارد	۱۳۹۱	مرکزی پلنگ آباد	صحت آباد - ایپک - پلنگ آباد - جارو	اشتهارد

فعالیت

شهرستان شما از چند بخش، شهر و دهستان تشکیل شده است؟ آنها را نام ببرید.

نگاهی به تاریخچه تقسیمات کشوری استان البرز

استان البرز زمانی جزء ری (راگا) و مدتی جزء قزوین، اصفهان، طالقان، گیلان، طبرستان و عراق عجم بوده است. پس از تقسیمات سیاسی در سال ۱۳۱۶ این منطقه، تابع بخش ساوجبلاغ از حوزه ۱۶ تهران گردید. سرانجام در سال ۱۳۳۳ کرج به شهرستان تبدیل شد که محدوده آن وسیع تر از استان البرز فعلی بود. در دهه ۱۳۵۰ برای مدت کوتاهی جزء استان مرکزی شد اما دوباره به استان تهران ملحق گردید. در سال ۱۳۶۸ شهرستان ساوجبلاغ از کرج و در سال ۱۳۸۱ شهرستان نظرآباد از ساوجبلاغ جدا شدند. تشکیل استان البرز در مجلس هشتم تصویب گردید، و در دوم تیر ماه ۱۳۸۹ به عنوان سی و یکمین استان در نقشه زیبای کشور نمایان شد. همزمان با تشکیل استان البرز، شهرستان طالقان از ساوجبلاغ جدا شد و در سال ۱۳۹۱ بخش اشتهارد از شهرستان کرج جدا و به شهرستانی مستقل تبدیل گردید.

درس هفتم شیوه‌های زندگی در استان

تصاویر زیر شیوه‌های مختلف زندگی را در استان البرز نشان می‌دهد :
شما در کدام نوع از سکونتگاه‌های زیر زندگی می‌کنید؟

شکل ۱-۷- شیوه‌های مختلف سکونت در استان

زندگی شهری

به روند شکل‌گیری شهرهای استان در جدول زیر نگاه کنید :

جدول ۲-۷- روند رشد جمعیت در شهرهای استان ۹۰-۱۳۵۵

نام شهر	سال تأسیس شهر (تشکیل شهرداری)	جمعیت به نفر				
		۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۹۰
کرج	۱۳۱۳	۱۹۷,۳۷۰	۵۸۹,۹۵۴	۹۳۰,۰۰۰	۱,۳۸۶,۰۳۰	۱,۶۱۴,۶۲۶
اشتهارد	۱۳۳۰	۵,۰۷۴	۸,۱۲۷	۱۰,۰۰۰	۱۷,۱۴۴	۲۳,۰۱۰
نظرآباد	۱۳۵۸	۹,۸۸۹	۲۱,۶۵۴	۶۹,۳۲۶	۹۷,۷۲۲	۱,۰۷۸,۰۰۶
هشتگرد	۱۳۵۸	۵,۶۸۲	۱۶,۸۶۳	۳۳,۵۶۸	۵۰,۰۳۲	۵۱۹,۵۳
ماه‌دشت	۱۳۷۰	*	*	۲۹,۰۰۰	۴۳,۱۰۸	۵۱۵,۱۸
طالقان	۱۳۷۲	*	*	۲,۰۰۰	۳,۴۱۶	۳,۲۱۱
مشکین‌دشت	۱۳۷۵	*	*	۲۸,۰۰۰	۴۳,۸۵۸	۵۳۴,۴۰
محمدشهر	۱۳۷۵	*	*	۶۵,۰۰۰	۸۳,۳۷۲	۱,۰۰۵,۱۹
کمال‌شهر	۱۳۷۵	*	*	۲۷,۰۰۰	۸۰,۴۳۵	۱,۰۹۹,۴۳
شهر جدید هشتگرد	۱۳۸۱	*	*	*	۱۵,۷۳۶	۲۲۷,۲۴
کوهسار	۱۳۸۳	*	*	*	۷,۷۶۹	۸۳,۰۳
گرمدره	۱۳۸۳	*	*	*	۱۲,۸۲۷	۱۳۲,۴۸
چهارباغ	۱۳۸۴	*	*	*	۴۰,۷۳۴	۴۶۹,۴۶
گل‌سار	۱۳۸۶	*	*	*	۱۱,۱۶۳	۱۲۴,۰۷
تنکمان	۱۳۸۶	*	*	*	۴,۷۴۲	۴۱۹,۰
آسارا	۱۳۸۷	*	*	*	۴۸۸	۷۰,۱

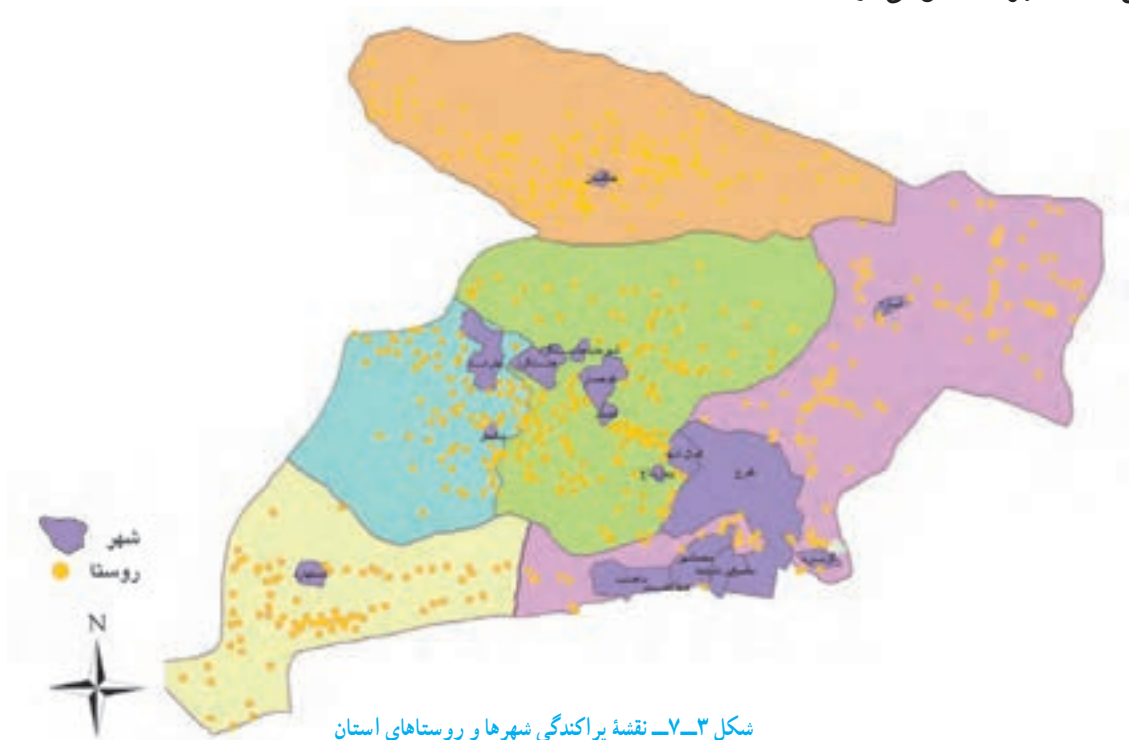
* در این سال روستا محسوب می‌شده است.

** جمعیت روستایی شهرهایی که بعد از سال ۱۳۸۵ شکل گرفته‌اند، محاسبه شده است.

با توجه به جدول ۲-۷ جمعیت شهرهای کرج، اشتهارد، نظرآباد و هشتگرد در طول دوره زمانی ۹۰-۱۳۵۵ چه تغییری کرده و چند برابر شده است؟

بررسی وضعیت شهرنشینی در استان، نشان‌دهنده رشد بسیار سریع آن است؛ به طوری که هیچ یک از شهرهای استان قدمتی بیش از ۸۰ سال ندارند و در مدتی کوتاه با جذب جمعیت از نقاط مختلف کشور زمینه پیدایش یک منطقه وسیع شهری فراهم شده است، که شهر کرج در مرکز و سایر شهرها و شهرک‌های اقماری با فاصله بسیار کمی از آن واقع شده‌اند. در بررسی پراکندگی شهرهای استان می‌توان دو محدوده بزرگ شهری را تشخیص داد. شهرهای کرج، گرمدره، محمدشهر، ماهدشت، مشکین دشت، کمال شهر و چهارباغ یک منظومه بزرگ شهری را ایجاد کرده‌اند و با فاصله نسبتاً کمی با اتصال شهرهای نظرآباد، هشتگرد، شهر جدید هشتگرد، کوهسار و گل‌سار محدوده دیگری تشکیل شده است. در حال حاضر شهرهای استان یک زنجیره شهری ایجاد کرده‌اند که حلقه اتصال آنها راه‌های ارتباطی است. این زنجیره شهری با خروج از استان به سمت شرق امتداد می‌یابد و به تهران متصل می‌شود.

اغلب شهرهای استان نقش ارتباطی و صنعتی دارند و فقط در شهر کرج نقش‌های اداری - سیاسی را در کنار این نقش‌ها می‌توان مشاهده کرد.

با توجه به قدمت شهری می‌توان شهرهای استان را به دو گروه تقسیم کرد :

۱- شهرهایی با قدمت کمتر از ۳۰ سال : اغلب آنها، شهرهایی هستند که از گسترش و دگرگونی روستاهایی با موقعیت نسبی برتر به وجود آمده‌اند. این شهرها دارای حوزه نفوذ خدماتی گسترده‌ای نیستند و مرحله گذار را طی می‌کنند که باید با برنامه‌ریزی شهری مناسب، آن‌ها را به صورت اصولی توسعه داد (کمال‌شهر، تنکمان، کوهسار، مشکین‌دشت و طالقان).

کمال‌شهر : این شهر در اثر جذب جمعیت و ادغام روستاهای اطراف در سال ۱۳۷۵ تبدیل به شهر شد که به دلیل فاصله کم با مرکز استان جمعیت آن به سرعت در حال افزایش است.

چشم اندازی از مشکین دشت

چشم اندازی از کوهسار

شکل ۴-۷- شهرهای استان

جغرافیای انسانی استان

۲- شهرهایی با قدمت بیش از ۳۰ سال: از آن جمله می‌توان به شهرهای کرج، نظرآباد، هشتگرد و اشتهارد اشاره کرد. **شهر کرج:** کلان‌شهر کرج به عنوان مرکز استان به تنهایی بیش از ۶۵ درصد جمعیت را در خود جای داده است و نخستین شهری بود که با توجه به گسترش و توسعه مستقیم تهران شکل گرفت و تحولات اجتماعی و اقتصادی کشور، توسعه مراکز آموزش عالی و گسترش فعالیت‌های صنعتی تغییرات بنیادین را در ساختار آن ایجاد کرد. شهری که زمانی یک باغ شهر محسوب می‌شد و به سرسبزی باغ‌ها و زمین‌های مرغوب شهرت داشت، میزبان مهاجرانی از سراسر کشور با قومیت‌ها و فرهنگ‌های مختلف گردید و طی دوره کوتاهی باغ شهر دیروز به برج شهری به نام کرج بزرگ تبدیل شد.

شکل ۵-۷- برج شهر کرج

شهر نظرآباد: این شهر با تأسیس کارخانه نساجی مقدم در سال ۱۳۴۰ رونق گرفت و پذیرای انبوه مهاجران گردید؛ با توسعه فیزیکی و ادغام روستاهای اطراف و همچنین گسترش صنایع و شکل‌گیری شهرک‌های صنعتی رشد بیشتری کرد و به روند توسعه خود ادامه می‌دهد.

شکل ۶-۷- چشم اندازهایی از شهرهای استان

شهر هشتگرد: هشتگرد به دلیل قرارگیری در مسیر راه ارتباطی اصلی (کرج- قزوین) رو به توسعه گذاشت. بخش اصلی این شهر به صورت طولی در امتداد این محور کشیده شده است و به عنوان مرکز شهرستان ساوجبلاغ به برخی از شهرها و نقاط روستایی اطراف خدمات رسانی می کند.

شهر اشتهارد: هر چند این شهر در سال ۱۳۳۰ صاحب شهرداری شد ولی به دلیل دوری از راه‌های ارتباطی و شرایط نامساعد طبیعی نتوانست همانند دیگر شهرهای استان جمعیت قابل توجهی را جذب کند. با وجود این، با تأسیس بزرگ‌ترین شهرک صنعتی کشور، توسعه راه‌های ارتباطی و تقسیمات سیاسی جدید پیش‌بینی می‌شود روند توسعه آن سریع‌تر گردد.

فعالیت گروهی

مسائل و مشکلات توسعه سریع شهرنشینی در استان البرز را بررسی کنید و از آن گزارشی ارائه نمایید.

شهر جدید هشتگرد: این شهر بزرگ‌ترین شهر جدید کشور است که وزارت کشور طرح آن را در سال ۱۳۷۲ برای اسکان ۵۰۰ هزار نفر تصویب کرد.

شهر جدید هشتگرد به منظور ایجاد تعادل جمعیت، ساخت اصولی مسکن، جلوگیری از رشد بی‌رویه شهرهای خودرو و جذب سرریز جمعیت تهران و کرج احداث شده است.

هرچند رکود بازار مسکن، طولانی شدن پروژه‌های عمرانی و کاهش روند مهاجرت موجب شد، جمعیت این شهر آن گونه که در طرح پیش‌بینی شده بود، رشد نکند، اما با تشکیل استان البرز و تسریع طرح‌های زیربنایی در سال‌های آینده جمعیت آن به سرعت افزایش پیدا خواهد کرد.

شکل ۷-۷- شهر جدید هشتگرد

برای ایجاد اشتغال و جلوگیری از خوابگاهی شدن شهر جدید هشتگرد، احداث یک شهرک بزرگ صنعتی و به منظور تأمین بخشی از نیازهای غذایی، راه اندازی یک سایت وسیع گلخانه‌ای هیدروپونیک^۱ و برای کاهش انواع آلودگی کمربند سبز در اطراف این شهر ایجاد شده است.

شکل ۸-۷- واحد گلخانه‌ای (هیدروپونیک) شهر جدید هشتگرد

زندگی روستایی

آیا تعریف روستا را به یاد دارید؟

هر چند امروزه بیشتر ساکنان استان به شیوه روستایی زندگی نمی‌کنند اما روستاها نقش قابل توجهی در تأمین نیازهای غذایی مردم ایفا می‌کنند.

زندگی روستایی در استان به دلیل نزدیکی و ارتباط زیاد با شهرها، بهبود درآمد روستاییان و اسکان مهاجران غیر بومی رنگ و جلوه شهری پیدا کرده است که از آن به عنوان شهرگرایی در زندگی روستایی یاد می‌شود.

۱- هیدروپونیک یک سیستم جدید کشاورزی است که کشت محصولات در شرایط گلخانه‌ای و داخل آب انجام می‌گیرد و ریشه گیاه داخل آب است و املاح مورد نیاز به آب

اضافه می‌شود.

جغرافیای انسانی استان

پراکندگی روستاهای استان، تحت تأثیر نزدیکی به نقاط شهری، وضعیت ناهمواری، میزان دسترسی به آب و راه‌های ارتباطی قرار دارد.

تحقیق کنید

چرا وقتی از محورهای ارتباطی مرکزی استان به طرف شمال یا جنوب حرکت می‌کنیم، فاصله روستاها از یکدیگر بیشتر و روستاها کم جمعیت‌تر می‌شوند؟

شکل روستاها: شکل روستاهای استان از نوع متمرکز است. در دشت‌های استان هسته اولیه روستا از منابع آب تبعیت می‌کند که به دلیل نبود موانع طبیعی، خانه‌های مسکونی در تمامی جهات گسترش یافته است و با افزایش جمعیت، زمین‌های کشاورزی اطراف به محل سکونت تبدیل شده‌اند. اغلب روستاها شکل مدور دارند و باغ‌ها و زمین‌های کشاورزی دور تا دور این روستاها قرار گرفته است.

شکل ۹-۷- روستای متمرکز (فشند - ساوجبلاغ)

در مناطق کوهستانی و کوهپایه‌ای به دلیل موانع طبیعی، محدودیت آب و خاک اغلب روستاها در امتداد رودها و محل تلاقی دره‌های کوهستانی شکل گرفته‌اند و روستاها شکل طولی (خطی) دارند، تعدادی از روستاها نیز به صورت پلکانی در دامنه‌ی رو به آفتاب نواحی کوهستانی ساخته شده‌اند.

شکل ۱۰-۷- روستای طولی
و روستای پلکانی
(کجیران - طالقان)

جغرافیای انسانی استان

مصالح مورد استفاده در مسکن روستایی: باید توجه داشت که مسکن روستایی تفاوت عمده‌ای با خانه‌های شهری دارند؛ زیرا مسکن در روستا نه تنها محل سکونت و استراحت افراد خانوار است، بلکه بخشی از فعالیت اقتصادی خانواده نیز در آن انجام می‌گیرد.

مصالح مورد استفاده در خانه‌های روستایی از شرایط اقلیمی، مصالح موجود در محیط و وضعیت اقتصادی ساکنان آن پیروی می‌کند.

در مناطق کوهستانی بیشترین مصالح مورد استفاده، سنگ و گل است که برای جلوگیری از نفوذ سرما و اتلاف حرارت خانه‌ها با دیوارهای ضخیم ساخته شده و سقف صاف خانه‌ها نیز به منظور جذب حداکثر انرژی خورشید است. در دشت‌های جنوبی استان بیشتر از خشت و گل به عنوان مصالح خانه‌های روستایی استفاده شده است.

امروزه به دلیل دسترسی سریع و آسان به شهرها و اجرای طرح‌های مقاوم‌سازی مسکن روستایی، مصالح مورد استفاده در خانه‌های روستایی تفاوت چندانی با شهر ندارد.

شکل ۱۱-۷- نمونه‌ای از یک خانه روستایی

منابع درآمد روستاییان

خاک حاصلخیز، اقلیم مناسب و وجود منابع آب به ویژه در دشت‌های استان زمینه بسیار مناسبی را برای انواع فعالیت‌های کشاورزی ایجاد نموده است.

فعالیت اصلی روستاییان در مناطق کوهستانی باغداری است. دامداری سنتی، زنبورداری و کشت غلات نیز بخشی از درآمد آنها را تشکیل می‌دهد. امروزه زنبورداری به صورت یک فعالیت تخصصی در آمده و روز به روز در حال گسترش است.

شکل ۱۲-۲. بخشی از فعالیت‌های اقتصادی روستاییان استان

تأثیر زندگی شهری بر روستاهای استان

- * برخلاف سایر نقاط کشور که با کاهش جمعیت روستایی روبه‌رو هستند، اغلب روستاهای استان به دلیل اسکان مهاجران و کارگران کارگاه‌های صنعتی «که روزانه بین محل کار و سکونت جابه‌جا می‌شوند»، با افزایش جمعیت مواجه هستند.
- * ساختار اجتماعی روستاها تغییر کرده و غالب روستاها از ساکنان بومی و مهاجر تشکیل شده‌اند.

جغرافیای انسانی استان

- * نزدیکی به بازارهای مصرف و افزایش روز افزون جمعیت باعث شده اغلب روستاها با تغییر کشت سنتی و بومی به سوی کشت محصولات سودآور (تجاری) روی بیاورند.
- * در مناطق بیلاقی و خوش آب و هوا، اکثر باغها و زمینهای مرغوب توسط سرمایه‌داران شهری خریداری شده و با احداث بناهای ویلایی، معماری و چهره سنتی روستاها دگرگون شده و ساختار دوگانه‌ای پدید آورده است.

شکل ۱۳-۷ تغییر چهره سنتی روستاها در استان

زندگی عشایری

وجود کوه‌های مرتفع و دشت‌های وسیع با مراتع مناسب در جنوب استان شرایط مساعدی را برای زندگی عشایری فراهم کرده است اما امروزه زندگی عشایری به دلیل مشکلات و سختی‌های آن رونق گذشته را از دست داده است و بیشتر عشایر اسکان یافته‌اند.

شکل ۱۴-۷- دامداری - اصلی‌ترین منبع درآمد عشایر استان

بیشتر بدانیم

در استان البرز ۲۳۴ خانوار عشایری وجود دارد که در مجموع ۱۲۳۳ نفر را شامل می‌شوند. طایفه‌های «کلهر، عرب، صحنایی، کله‌وند، سنگ‌سری، مغان، فشنند، علمدار، الیکایی» مهم‌ترین عشایر استان هستند که شهرستان‌های طالقان و بخش آسارا محل بیلاق و بخش‌های اشتهاارد، کمال‌شهر و بخش مرکزی ساوجبلاغ و تنکمان محل قشلاق عشایر استان می‌باشد.

مقایسه جامعه عشایری استان با سایر نقاط کشور نشان می‌دهد عوامل محدود کننده انسانی مانند شهرها و روستاها، راه‌های ارتباطی، راه‌آهن سراسری و واحدهای صنعتی عرصه فعالیت را بر عشایر تنگ کرده و موجب شده است روز به روز از تعداد آن‌ها کاسته شود و نتوانند به طور کامل بین نقاط شمالی و جنوبی بیلاق و قشلاق کنند و در حال حاضر تنها در محدوده مشخصی فعالیت می‌کنند.

در برخی موارد نیز عشایر برای تأمین علوفه دام‌هایشان مراتع مناطق روستایی را اجاره می‌کنند یا حتی دام‌ها را به مراتع استان‌های مجاور انتقال می‌دهند. تعدادی از آن‌ها نیز در فصول سرد دام‌هایشان را در آغل نگهداری می‌کنند و در فصول گرم سال به مراتع بیلاقی می‌برند. به این عشایر نیمه کوچ نشین می‌گویند.

درس هشتم جمعیت استان

آیا می‌دانید تراکم جمعیت استان چند برابر تراکم جمعیت در کشور است؟ عواملی چون نزدیکی به پایتخت، شرایط طبیعی و اقتصادی، حمل و نقل مناسب، در کنار وسعت کم موجب افزایش تراکم جمعیت در استان شده است.

فعالیت

۱- جدول زیر را کامل کنید.

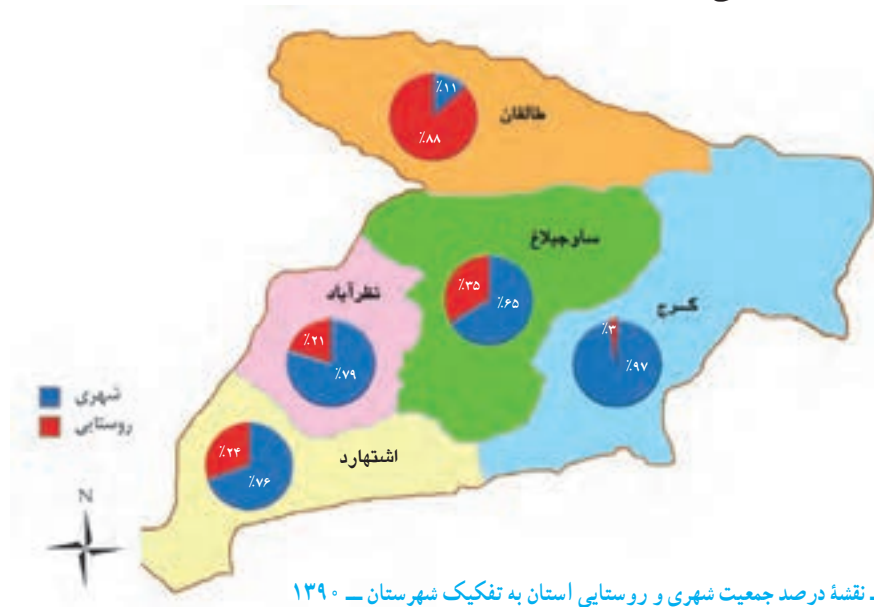
جدول ۱-۸- جمعیت، جمعیت نسبی و وسعت استان به تفکیک شهرستان - ۱۳۹۰

شهرستان	ایران	استان البرز	طالقان	ساوجبلاغ	کرج	نظرآباد	اشتهارد
جمعیت به نفر	۷۵۱۴۹۶۶۹	۲۴۱۲۵۱۳	۲۶۹۷۶	۲۱۹۶۱۲	۱۹۹۵۱۸۵	۱۴۱۱۶۰	۲۹۵۸۰
وسعت به کیلومتر مربع	۱۶۴۸۱۹۵	۵۱۴۲	۱۱۲۴	۱۱۵۸	۱۴۸۳	۵۸۷	۷۹۰
تراکم نسبی جمعیت	۴۵	۴۶۹					

۲- شهرستان‌های استان را برحسب تراکم نسبی جمعیت مرتب کنید.

(الف) شهرستان کرج (ب) (ج) (د) (و)

مطابق سرشماری سال ۱۳۹۰، ۹۲ درصد جمعیت در نقاط شهری و ۸ درصد در نقاط روستایی استان ساکن بوده‌اند. این آمار نشان دهنده نسبت بالای شهرنشینی در مقایسه با سایر استان‌های کشور است.

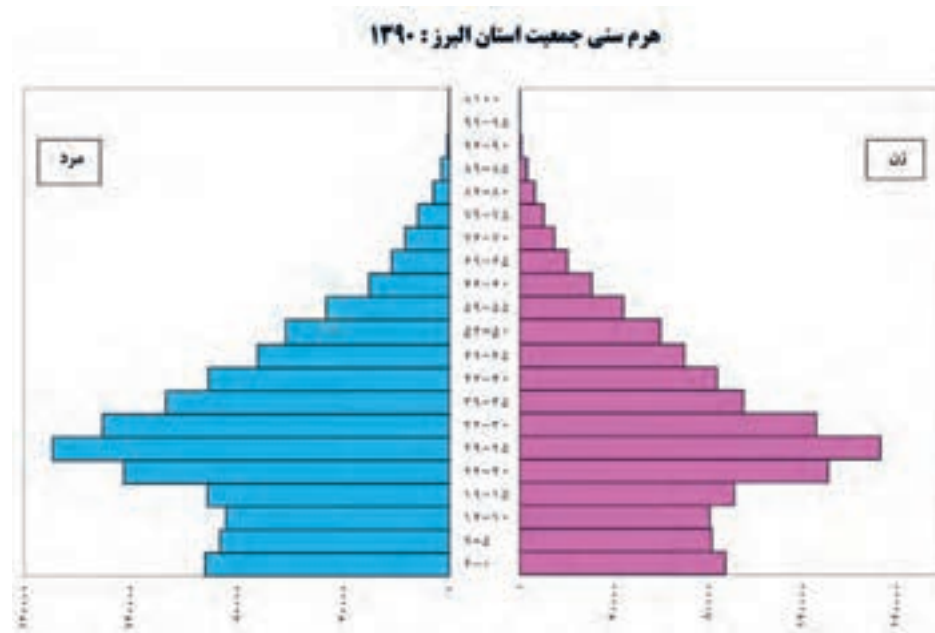
برای مطالعه

جدول ۳-۸- جمعیت شهری و روستایی برحسب جنس - ۱۳۹۰

جمعیت	نقاط شهری	نقاط روستایی	جمع	درصد
مرد	۱۱۰۴۶۲۷	۱۱۷۹۹۴	۱۲۲۲۶۲۱	۵۰/۶
زن	۱۰۷۹۷۴۴	۱۱۰۱۴۸	۸۹۸۹۲	۴۹/۴
جمع کل	۲۱۸۴۳۷۱	۲۲۸۱۴۲	۲۴۱۲۵۱۳	۱۰۰

هرم سنی جمعیت

نمودار زیر هرم سنی جمعیت استان را نشان می‌دهد.

شکل ۴-۸- هرم سنی جمعیت استان در سال ۱۳۹۰

یکی از نتایج تغییر ساختمان سنی جمعیت، افزایش تعداد فعالان اقتصادی به میزان ۷۳ درصد است. افزایش این گروه جمعیتی نیاز به فرصت‌های شغلی را بیشتر کرده است که در صورت ایجاد اشتغال، می‌تواند منجر به توسعه استان و ارتقاء سطح رفاه خانواده‌ها شود.

جدول ۵-۸ - جمعیت بر حسب جنس و گروه‌های سنی - ۱۳۹۰

درصد	جمع	زن	مرد	
۲۱	۵۱۱,۸۴۴	۲۴۹,۶۷۲	۲۶۲,۱۶۵	۰-۱۴ سال
۷۴	۱,۷۸۳,۹۰۷	۸۸۳,۸۴۳	۹۰۰,۰۶۴	۱۵-۶۴ سال
۵	۱۱۶,۷۶۲	۵۶,۳۰۷	۶۰,۳۹۲	۶۵+ سال
۱۰۰	۲,۴۱۲,۵۱۳	۱,۱۸۹,۸۲۲	۱,۲۲۲,۶۲۱	جمع کل

مهاجرت

یکی از پدیده‌های بارز جمعیتی در استان البرز، مهاجرت است که موجب دگرگونی ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در آن شده است.

مهاجرت در این استان را می‌توان به دو گروه عمده تقسیم کرد:

۱- مهاجرت داخل استانی:

الف) مهاجرت از روستا به شهر: در بخش شمالی به دلیل شیب زیاد، محدودیت خاک و سرمای هوا، در بخش جنوبی

استان به دلیل کمبود آب، زمین نامناسب و بیکاری، جمعیت روستاها به سمت شهرها مهاجرت کرده‌اند که این امر سبب کاهش جمعیت جوان و افزایش جمعیت سالخورده در روستاها شده است. این نوع مهاجرت در سال‌های گذشته شدت بیشتری داشت اما روند آن در حال حاضر کاهش یافته است.

شکل ۶-۸- مهاجرت روستائیان به شهر و افزایش جمعیت سالخورده در روستا

ب) **مهاجرت از شهر به روستا**: یکی از پدیده‌های جالب در زمینه جمعیت، پدیده مهاجرت از شهر به روستا یا «شهرگری» است. این نوع مهاجرت بیشتر در کشورهای توسعه یافته صنعتی دیده می‌شود که در سالهای اخیر در استان ما نیز رواج یافته است. روستاهای بیلاقی و خوش آب و هوا توسط بخشی از ساکنان شهرها برای سکونت مورد توجه قرار گرفته است.

شکل ۷-۸- پیامدهای شهرگری و مهاجرت از شهرها به روستاها

ج) **مهاجرت روزانه**: وجود شبکه حمل و نقل گسترده، دسترسی به مناطق صنعتی و مجاورت با شهرهای بزرگ موجب شده است بخش قابل توجهی از جمعیت استان روزانه بین محل زندگی و کار جابه‌جا شوند.

بیشتر بدانیم

توسعه خطوط مترو و وسایل حمل و نقل عمومی

افزایش سفرهای درون شهری و در نتیجه ترافیک و آلودگی ناشی از آن در شهرهای استان باعث شده است تا احداث مترو و توسعه وسایل حمل و نقل عمومی به عنوان راه حلی برای برطرف کردن برخی از مسائل و مشکلات ناشی از افزایش جمعیت طراحی شود.

شکل ۸-۸- احداث مترو

پرتددترین زمان رفت و برگشت قطار شهری (مترو) در ایستگاه کرج چه زمانی است؟ چه نتیجه‌ای می‌گیرید؟

شکل ۹-۸- تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی در اثر توسعه شهرها

۲- مهاجرت به داخل استان : برخورداری از فرصت‌های شغلی بهتر، شرایط و امکانات مناسب برای زندگی، نزدیکی به پایتخت، پایین بودن قیمت زمین و مسکن نسبت به تهران، سبب شده است، جمعیت قابل توجهی از تمام نقاط کشور، شهرها و روستاهای استان را به عنوان محل کار و سکونت انتخاب کنند.

مهاجرت بی‌رویه که بعد از دهه ۱۳۵۰ به کرج و سایر شهرها و شهرک‌های اقماری صورت گرفت، رشد سریع جمعیت، گرانی و کمبود مسکن، ایجاد مشاغل کاذب، توسعه فیزیکی و بی‌رویه شهرها، کمبود تأسیسات و تجهیزات شهری را به دنبال داشت.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیشترین تعداد مهاجران از آذربایجان شرقی، اردبیل، زنجان و همدان به این استان وارد شده‌اند و کرج مهاجرپذیرترین شهرستان استان است.

شکل ۱۰-۸- مشکلات ناشی از افزایش و تمرکز جمعیت